

NADUŻYCIA NA RYNKU FINANSOWYM A OCHRONA KONSUMENTA W ŚWIELE AKTUALNYCH WYZWAŃ RYNKOWYCH

PRAWO-PRAKTYKA-PROBLEMY-POTRZEBY-PERSPEKTYWY

Typy oszustw na rynku finansowym oraz statystyki wymiaru
sprawiedliwości w tym obszarze

kom. dr Bogusława Sebastianka

Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie

Uniwersytet Rzeszowski - Wydział Ekonomii

Warszawa, 24 września 2019 r.

Przestępczość na rynku kapitałowym

Regulacje prawne:

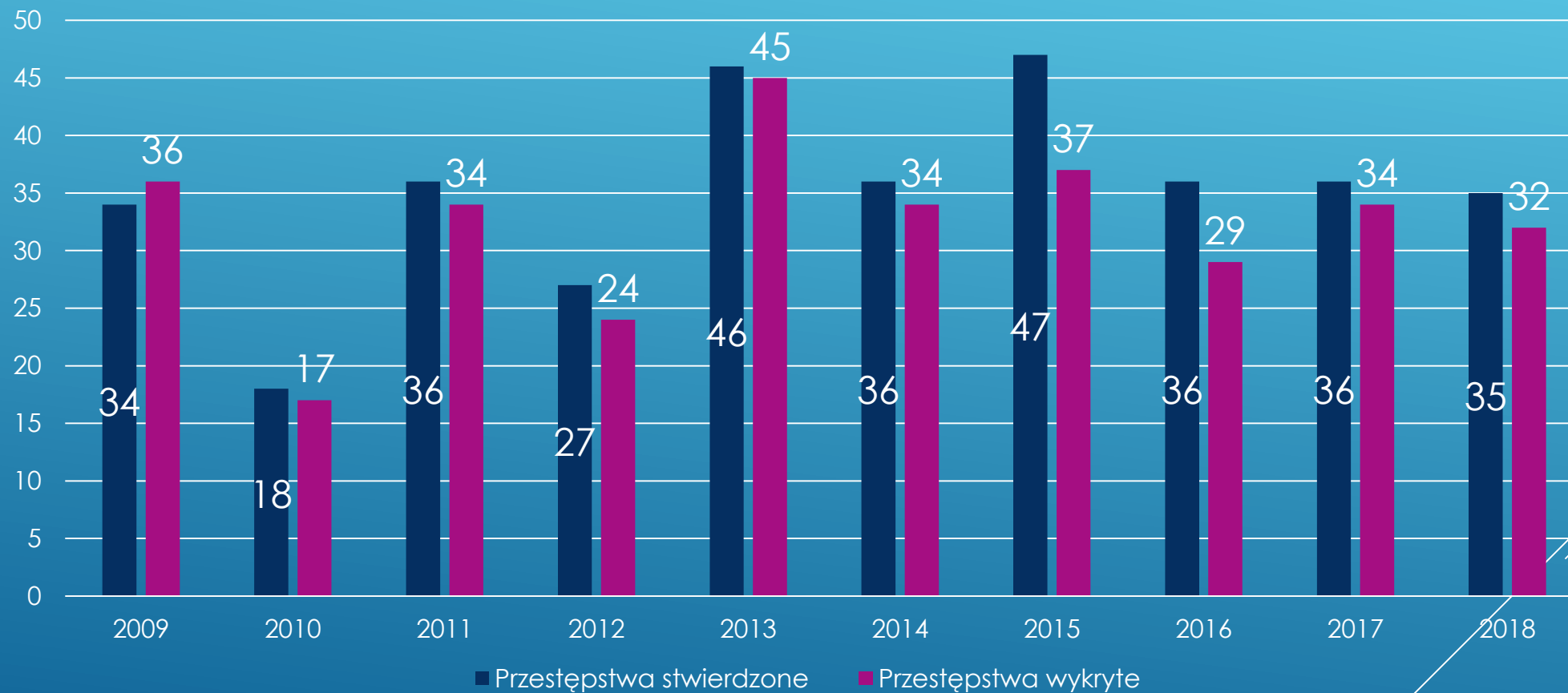
- ustawa kodeks karny
- ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych
- ustawa o giełdach towarowych
- ustawa o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi
- ustawa o nadzorze nad rynkiem kapitałowym
- ustawa o obrocie instrumentami finansowymi
- ustawa o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych
- ustawa o obligacjach

W praktyce przestępstwa i nadużycia na rynku kapitałowym przyjmują formę:

- manipulacji instrumentami finansowymi;
- ujawnienia lub wykorzystania informacji stanowiących tajemnicę zawodową lub informację poufną przez osoby posiadające tego rodzaju informacje, np. w związku z pełnieniem funkcji w organach spółki, posiadaniem w spółce akcji lub udziałów lub w związku z dostępem do informacji poufnej z racji zatrudnienia, wykonywania zawodu, a także stosunku zlecenia lub innego stosunku prawnego o podobnym charakterze;
- prowadzenia działalności maklerskiej lub działalności w zakresie obrotu instrumentami finansowymi bez wymaganego zezwolenia lub upoważnienia;
- podawania przez osoby odpowiedzialne za informacje zawarte w prospekcie emisyjnym lub innych dokumentach informacyjnych nieprawdziwych lub zatajanie prawdziwych danych w istotny sposób wpływających na treść informacji;
- wykorzystywanie rynku papierów wartościowych do legalizowania środków pochodzących z przestępstwa.

Przestępstwa stwierdzone i wykryte przez Policję w zakresie funkcjonowania rynku finansowego w latach 2009-2018

Przestępczość bankowa

W odniesieniu do nadużyć w obszarze działalności bankowej ustawodawca spenalizował czyny zabronione w następujących aktach prawnych:

- ustawie kodeks karny jako:
 - oszustwo kredytowe, dotacyjne lub subwencyjne
 - wyzysk przymusowego położenia klienta
- ustawie prawo bankowe jako prowadzenie działalności bankowej bez wymaganego zezwolenia

Czyny pośrednie mogące dotyczyć funkcjonowania sektora bankowego:

- fałszerstwo dokumentu (art. 270 kk)
- poświadczenie nieprawdy (art. 271 § 1 i 3 kk)
- używanie przerobionego lub podrobionego dokumentu (art. 273 kk)
- kradzież (art. 278 kk)
- oszustwo (art. 286 kk)
- oszustwo za pomocą komputera (art. 287kk)
- pranie pieniędzy (art. 299 kk)
- obrót maklerskimi instrumentami finansowymi bez zezwolenia (art. 178 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi).

Oszustwo kredytowe - wiodące miejsce wśród przestępczości bankowej

Jest to działalność polegająca na wyłudzeniu pożyczki, kredytu czy też innego instrumentu finansowego lub świadczenia z wykorzystaniem podrobionego, przerobionego, poświadczającego nieprawdę lub nierzetelnie wypełnionego dokumentu albo przedłożeniem pisemnego oświadczenia o istotnym znaczeniu.

Phishing

Jest to zachowanie przestępcze polegające na skierowaniu do klienta banku informacji drogą emailową, w treści której znajduje się dołączony link. Celem przestępców jest nakłonienie odbiorcy wiadomości do wejścia na stronę wskazaną w linku. Po wejściu na wskazaną w linku stronę ukazuje się strona ładząco podobna do strony internetowej banku klienta. Wykonane za jej pomocą operacje są zapisywane na serwerach przestępców, którzy natychmiast wykorzystują je do przeprowadzenia faktycznej operacji bankowej. Jej uwierzytelnienie wymaga najczęściej potwierdzenie wykonania operacji za pomocą otrzymanego sms na telefon ofiary. Ta otrzymuje kolejnego emaila z prośbą o potwierdzenie operacji na stronie, do której dostęp mają przestępcy, ci zaś równolegle potwierdzają ją w realnej transakcji.

Kolejnym zjawiskiem godzącym w bezpieczeństwo funkcjonowania systemu bankowego jest **działalność instytucji parabankowych**, które bez wymaganej zgody i uprawnień oraz pozostając poza kontrolą Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w swojej ofercie prezentują usługi *quasi* bankowe.

Najczęstszą formą działalności, jaką przybierają wskazane podmioty jest **piramida finansowa**, która opiera się na wypłacie odsetek (najczęściej wyższych niż rynkowe) od zainwestowanych pieniędzy za pomocą wkładów od nowo pozyskanych klientów zachęconych do inwestycji wyższymi odsetkami – tzw. schemat Pozniego

Nielegalna działalność pracowników banku czy SKOK

Wykonywanie czynności poza prawem, które zagrażają interesom finansowym zarówno samych klientów, jak i reprezentowanych przez nich instytucji. Należą do nich m.in.: podrabianie podpisu klienta, kradzież gotówki czy loginów i haseł do konta, poświadczanie nieprawdy (np. zgodności z oryginałem), ujawnienie tajemnicy bankowej, manipulowanie wartością oceny kredytowej, kradzież pieniędzy klienta, np. z dokonanej przez klienta rezygnacji z ubezpieczenia kredytu czy generowanie nieprawdziwych umów dotyczących produktów bankowych.

Liczba przestępstw stwierdzonych związanych z rynkiem bankowym w latach 2009–2018

Kwalifikacja prawna/ rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
297 § 1 k.k. (wyłudzenie kredytu)	11105	11553	9061	7701	6423	7720	5971	4632	3854	3034
297 § 2 k.k. (niepowiadomienie właściwego podmiotu o sytuacji mogącej mieć wpływ na wstrzymanie albo ograniczenie wysokości udzielonego wsparcia finansowego)	61	73	40	29	46	46	15	11	95	118
171 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. <i>Prawo bankowe</i> (prowadzenie działalności bankowej bez zezwolenia)	14	12	10	13	20	12	26	17	10	11
304 k.k. (lichwa)	6	57	13	15	21	170	158	40	3	39
287 § 1 i 2 k.k. e-bankowość, <i>phishing</i>	-	-	-	-	-	527	1027	1615	797	452

Przestępczość ubezpieczeniowa

Katalog przestępstw ubezpieczeniowych zawarto w następujących aktach prawnych:

- ustawie kodeks karny
- ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej
- ustawie o dystrybucji ubezpieczeń (kiedyś w ustawie o pośrednictwie ubezpieczeniowym)

Najpowszechniejszą formą nadużyć na rynku ubezpieczeń jest **oszustwo ubezpieczeniowe** polegające na:

- działaniu sprawcy w celu uzyskania nienależnej mu korzyści majątkowej (odszkodowania z ubezpieczenia majątkowego, świadczenia pieniężnego z ubezpieczenia osobowego, odszkodowania z Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego);
- doprowadzeniu innej osoby (również osoby prawnej - firmę ubezpieczeniową) do niekorzystnego rozporządzenia mieniem (wypłata odszkodowania);
- niekorzystnym rozporządzeniem mienia poprzez wprowadzenie poszkodowanego (firmy ubezpieczeniowej) w błąd, wykorzystaniem błędu, w którym poszkodowany był wcześniej, lub wykorzystaniem tego, że poszkodowany nie jest zdolny do należytego pojmowania działania

Liczba przestępstw stwierdzonych związanych z sektorem ubezpieczeniowym w latach 2009–2018

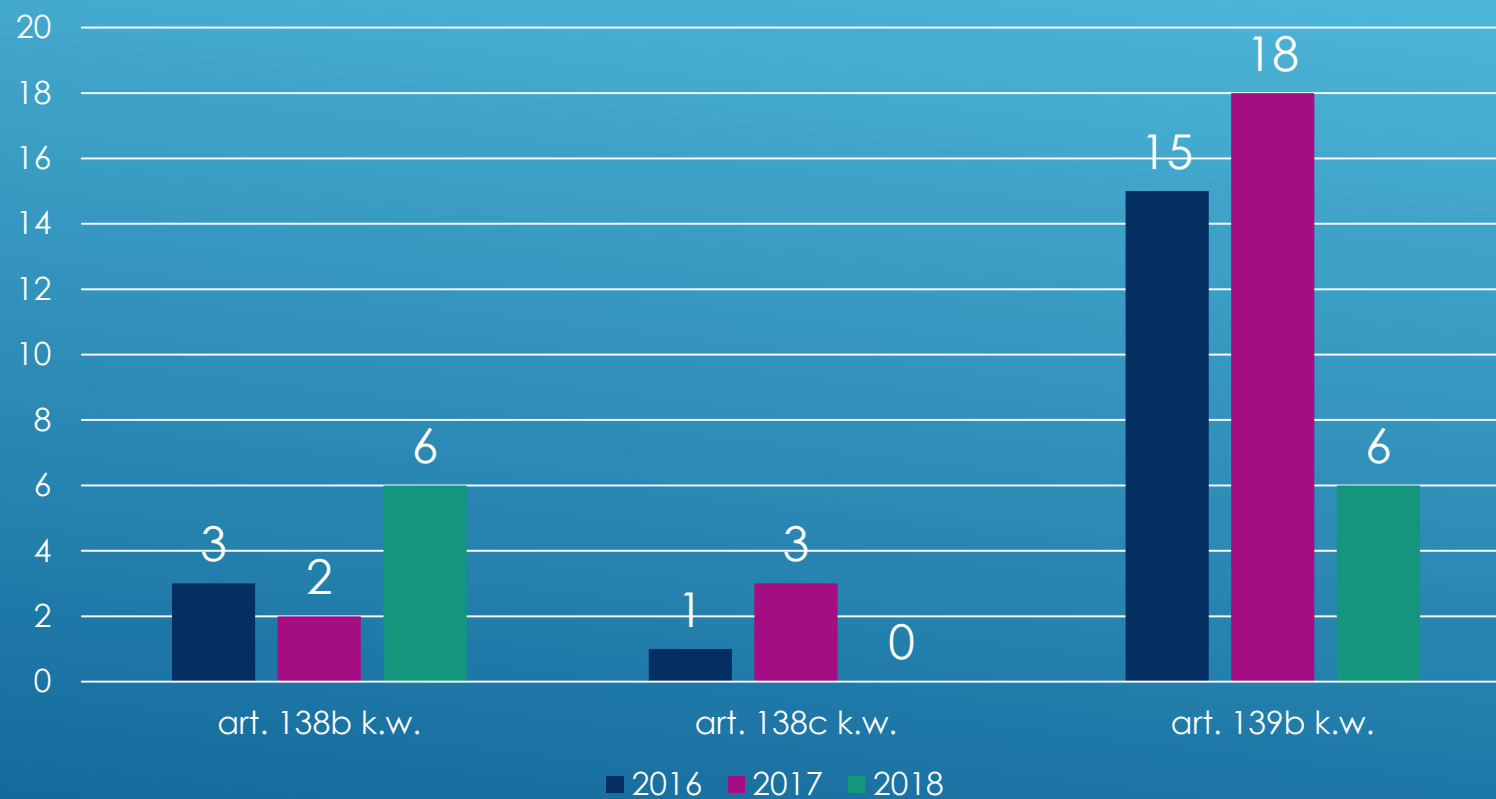
Kwalifikacja prawną/ rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
art. 286 § 1 i 3 k.k. (oszustwo ubezpieczeniowe)	384	397	404	586	553	557	553	537	774	1027
art. 287 § 1-2 k.k. (oszustwo ubezpieczeniowe komputerowe)	7	4	6	3	19	4	5	10	6	5
art. 298 § 1 k.k. (wyłudzenie odszkodowania)	64	45	67	70	113	103	86	88	56	75
art. 225–232 ustawy działalności ubezpieczeniowej art. 430-440 ustawy działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej	5	2	5	3	9	19	10	5	7	8
art. 47–48 ustawy pośrednictwie ubezpieczeniowym	2	1	5	0	4	0	10	2	15	15

Wykroczenia popełniane w ramach funkcjonowania rynku finansowego

Oprócz przestępstw w zakresie funkcjonowania rynku finansowego stypizowanych w przepisach kodeksu karnego i ustawach szczególnych, w polskim systemie prawnym funkcjonują również zachowania bezprawne określane mianem czynów mniejszej wagi. W zakresie bezpieczeństwa konsumentów funkcjonujących na rynku usług finansowych będą to wykroczenia opisane w Rozdziale XV kodeksu wykroczeń:

- niedozwolone postanowienia umowne – art. 138b kw
- naruszenie warunków kredytu konsumenckiego – art. 138c kw
- naruszenie przepisów o prawach konsumentów – art. 139b kw

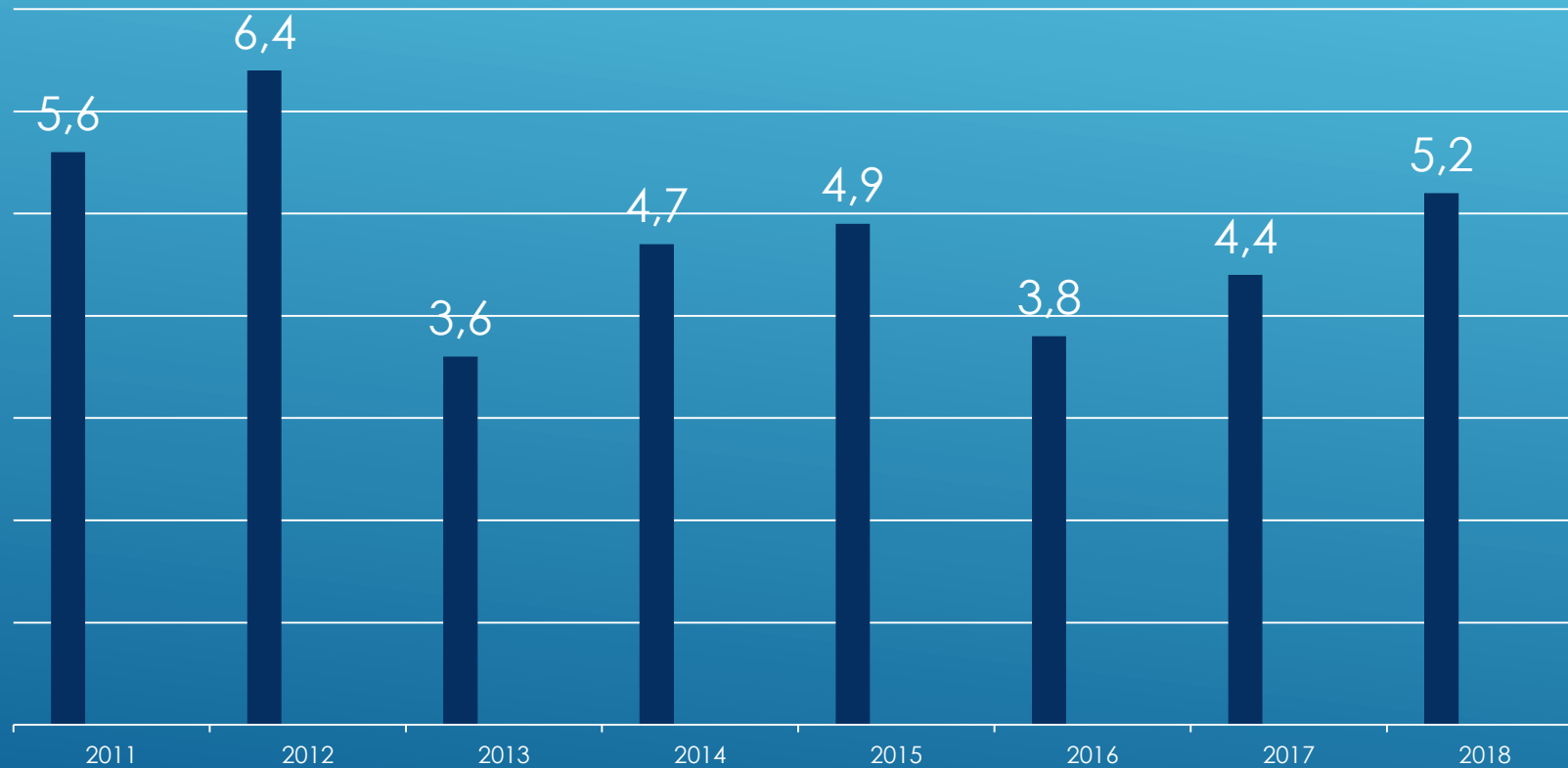
Wykroczenia z art. 138b, 138c i 139b kodeksu wykroczeń ujawnione przez Policję w latach 2016-2018

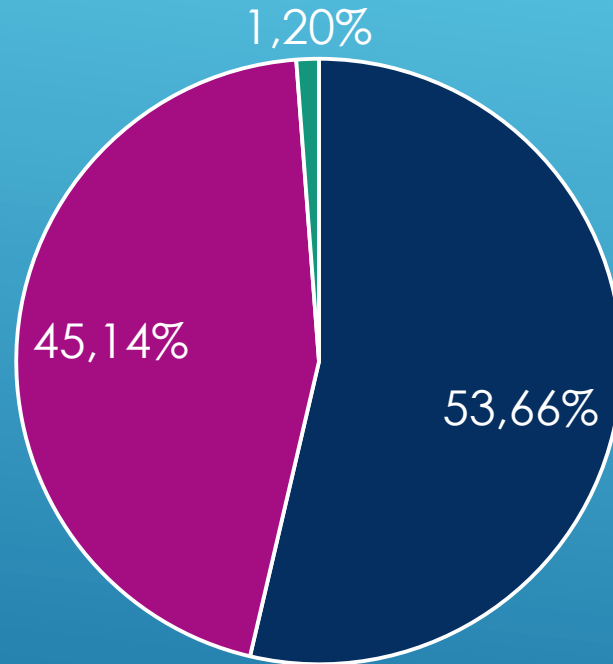
Finansowy wymiar działalności przestępczej w zakresie funkcjonowania rynku kapitałowego

Każde naruszenie ustanowionego porządku prawnego przez sprawcę powoduje wystąpienie strat u ofiary, i to na wielu płaszczyznach. Przy przestępstwach naruszających prawidłowy obrót instrumentami finansowymi ich ofiara doznaje, oprócz tych typowo wiktymologicznych, głównie skutków finansowych. Ich wymiar jest uzależniony od charakteru deliktu oraz efektywności narzędzi wykorzystanych do jego popełnienia.

Straty poniesione w wyniku przestępstw zarejestrowane przez Policję ogółem w latach 2011–2018 (w mln zł)

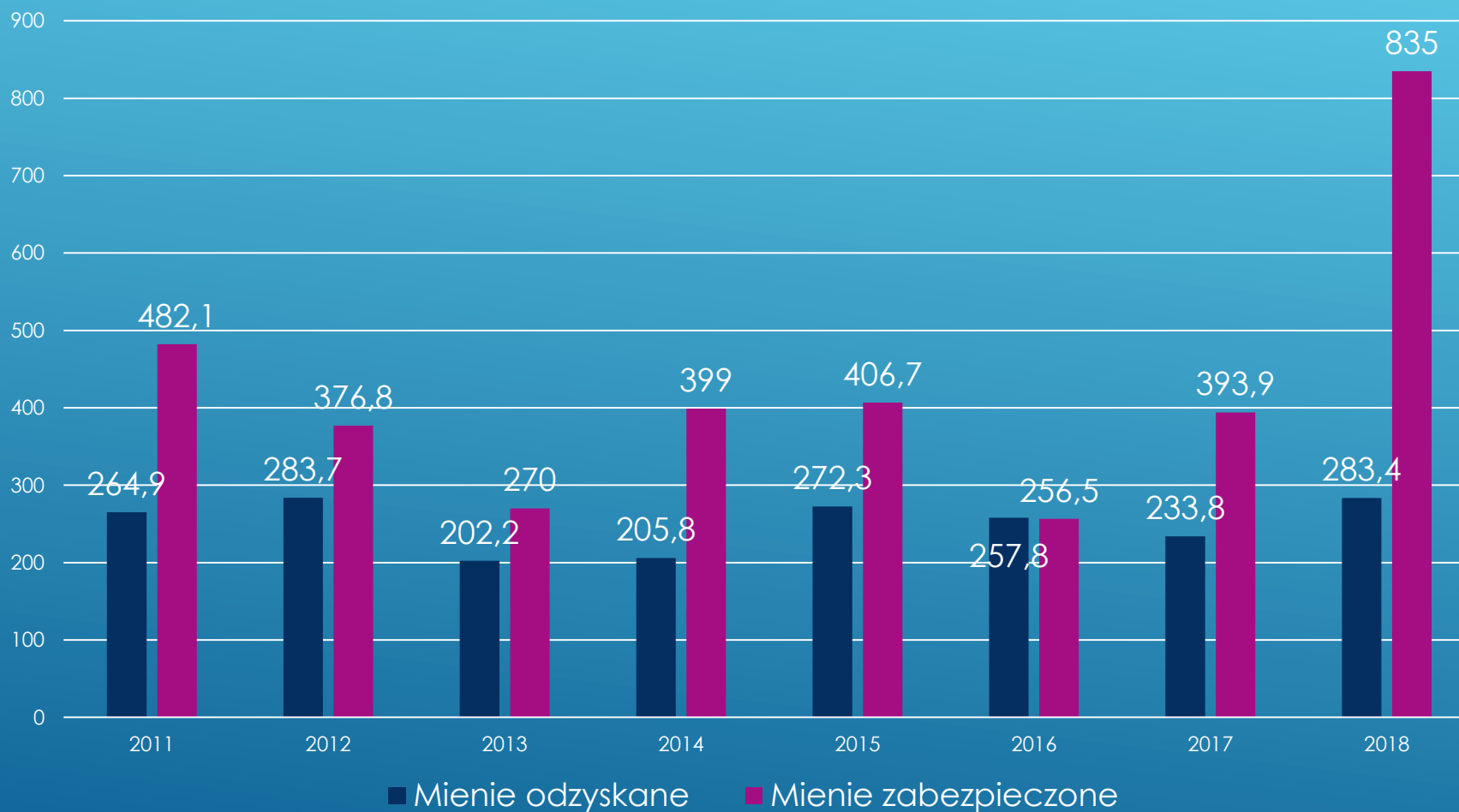

Struktura strat spowodowanych przestępczością, w tym gospodarczą i kryminalną, odnotowane przez Policję w 2018 roku

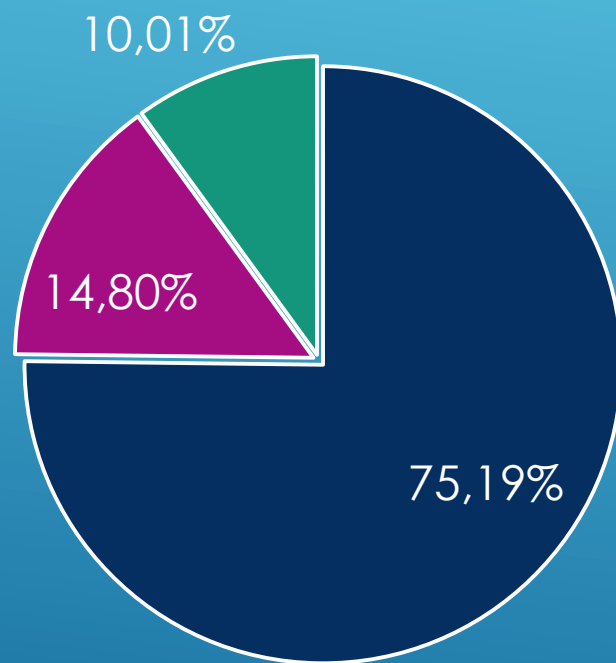

- Straty spowodowane przestępczością gospodarczą
- Straty spowodowane przestępczością kryminalną
- Straty spowodowane inną przestępczością (m.in. drogowa)

Mienie zabezpieczone i odzyskane ogółem przez Policję w latach 2011–2018 (w tys. zł)

Struktura zabezpieczeń majątkowych dokonanych przez Policję w roku 2018

- Kwota zabezpieczeń w zw. z przestępczością gospodarczą
- Kwota zabezpieczeń w zw. z przestępczością kryminalną
- Kwota zabezpieczeń w zw. z inną przestępczością

Dziękuję za uwagę

kom. dr Bogusława Sebastianka

A decorative graphic consisting of several parallel white lines of varying lengths, slanted upwards from left to right, located in the bottom right corner of the slide.